

УДК 331.556.4:004.738.5(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2026-19-24>**Першко Л.О.**доктор економічних наук, професор,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3105-3458>**Якобчук В.П.**кандидат економічних наук, професор,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2147-7994>**Булуй О.Г.**кандидат економічних наук, доцент,
Поліський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3368-4835>

ІНСТИТУЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ МІГРАЦІЇ

У статті розглянуто цифрову міграцію як опосередковану цифровими технологіями зміну просторової та юрисдикційної конфігурації праці, підприємницької діяльності й оподаткування, яка не обов'язково супроводжується фізичним переміщенням особи. Дослідження спрямоване на розкриття інституційних чинників, що зумовлюють вибір організаційно-правових форм цифрової зайнятості в Україні, та на з'ясування передумов утримання податкової бази цифрового сектору в національній юрисдикції. Застосовано методи інституційного та порівняльного аналізу, описової статистики, типологізації й сценарного моделювання; інформаційну базу сформовано за офіційними статистичними, реєстровими та галузевими аналітичними джерелами за 2022–2026 рр.. Окрему увагу приділено розмежуванню телеміграційного, релокаційного та вхідного контурів цифрової міграції, типологізації бізнес-моделей адаптації українського бізнесу, а також формалізації умов, за яких зберігається українське фіскальне прикріплення. Матеріали статті можуть бути використані для обґрунтування напрямів післявоєнної податкової та міграційної політики, оцінювання сумісності спеціальних галузевих режимів із зобов'язаннями України у процесі європейської інтеграції та для моніторингу ризиків переміщення центрів прибутку за межі національної юрисдикції.

Ключові слова: цифрова міграція, телеміграція, Дія.City, гіг-контракт, податкова конкуренція, податкова база, бізнес-модель, інституційна рівновага.

Pershko Larysa, Yakobchuk Valentyna, Buluy Oleksii
Polissia National University

INSTITUTIONAL TRANSFORMATION OF BUSINESS MODELS IN THE CONTEXT OF DIGITAL MIGRATION

The study addresses the institutional factors that shape the choice of organisational and legal forms of digital employment in Ukraine and examines the preconditions for retaining the tax base of the digital sector within the national jurisdiction. The research applies institutional and comparative analysis, descriptive statistics, typologisation, and scenario modelling. The theoretical and methodological framework combines R. Baldwin's third-unbundling concept, D. North's theory of institutional change, and O. Williamson's transaction-cost approach. The empirical base comprises data from the National Bank of Ukraine, the Ministry of Digital Transformation of Ukraine, the Unified State Register, the OECD, the European Commission, tax authorities, and industry analytical sources for 2022–2026, differentiated by reliability. The scientific novelty consists in developing a typology of five business models of adaptation to digital migration and proposing an analytical stability condition for the distributed-presence model with retained fiscal anchoring. The results indicate that the 21 per cent decline in the number of IT sole proprietors occurred simultaneously with growth in formal employment and the concentration of business entities within the Diia.City legal regime. This simultaneity is consistent with the hypothesis of institutional substitution between organisational forms; however, it is insufficient to establish a direct causal transition of each sole proprietor to a gig contract or an employment agreement. The study specifies the mechanism of fiscal restrictions on transactions between Diia.City residents and single-tax payers and identifies a divergence between Ukraine's trajectory and the tendencies towards more targeted tax incentives, stronger economic-substance requirements, and greater international tax coordination in several comparator jurisdictions. A scenario assessment of potential annual fiscal losses in the range of UAH 2–15 billion is provided, together with a set of indicators for monitoring the transition from distributed presence to the relocation of the profit centre outside Ukraine. The study is based mainly on aggregate statistical and registry data; causal effects and the parameters of the proposed stability condition require further econometric verification.

Keywords: digital migration, telemigration, Diia.City, gig contract, tax competition, tax base, business model, institutional equilibrium.

Постановка проблеми. У традиційних моделях економіки міграції передбачається просторовий збіг місця проживання, місця зайнятості та податкової

юрисдикції. За такого підходу перетин державного кордону, як правило, супроводжується інтеграцією особи до ринку праці країни призначення, зміною режиму

оподаткування та формуванням транскордонних грошових переказів. Відповідна логіка лежить в основі значної частини статистичних і теоретичних інструментів дослідження міжнародної трудової мобільності. Поширення цифрових технологій послаблює зазначену просторову залежність, оскільки місце проживання, місце фактичного виконання роботи, юрисдикція реєстрації суб'єкта господарювання, податкове резидентство та місце створення або обліку доданої вартості можуть не збігатися. У межах цього дослідження цифрову міграцію визначено як зміну просторової та/або юрисдикційної конфігурації праці, підприємницької діяльності й оподаткування, опосередковану цифровими технологіями та не обов'язково пов'язану з одночасним фізичним переміщенням особи. Така трансформація зумовлює методологічну невідповідність між показниками фізичної міграції, зайнятості, експорту послуг і податкових надходжень, що потребує належного врахування у державній економічній політиці.

Для України досліджувана проблема має особливе економічне значення з огляду на вагомий роль експорту комп'ютерних послуг та високу мобільність основних активів цифрового сектору. За даними, використаними у дослідженні, комп'ютерні послуги забезпечують близько 42 % експорту послуг, а їхня частка у сукупному експорті товарів і послуг становить орієнтовно 12,3 % [17; 18, 19]. Ключовими ресурсами сектору є людський капітал, контракти відносини, права інтелектуальної власності та цифрова інфраструктура, переміщення яких між юрисдикціями потребує істотно менших витрат порівняно з фізичними виробничими активами. Оцінки кількості фахівців, які перебувають за кордоном, поширеності дистанційної зайнятості та наявності іноземних офісів українських компаній суттєво відрізняються залежно від методики розрахунку; у зв'язку з цим у статті їх використано як індикатори напрямку структурних змін, а не як вичерпну кількісну характеристику сектору [17; 18]. Практична актуальність проблеми визначається необхідністю формування післявоєнної податкової та міграційної політики, узгодження галузевих стимулів із зобов'язаннями України у процесі європейської інтеграції, а також запобігання поступовому переміщенню центрів прибутку до інших юрисдикцій. У зв'язку з цим центральне дослідницьке питання полягає у визначенні інституційних чинників, які забезпечують збереження податкової бази цифрового сектору в Україні, та умов, за яких модель розподіленої присутності втрачає економічну стійкість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження становить концепція третього розшарування Р. Болдвіна [1]. На відміну від першого розшарування, що зумовило просторове відокремлення виробництва від споживання, та другого, пов'язаного з міжнародною фрагментацією виробничих стадій, третє розшарування забезпечує можливість просторового відокремлення трудової послуги від особи, яка її надає. Запропонована у межах цієї концепції категорія телеміграції дає змогу пояснити транскордонне переміщення трудових послуг без обов'язкового фізичного переміщення виконавця. Р. Болдвін [1] і Р. Форслід [2] обґрунтовують, що підвищення торговельності послуг трансформує можливості економічного розвитку як країн-імпортерів, так і країн-постачальників дистанційної праці.

Окремий напрям наукової дискусії формують дослідження цифрового номадства та міждержавної конкуренції за мобільний людський капітал. Д. Кук [3] запропонував визначення і таксономію цифрових номадів; Й. Беднорц [4] дослідив інструменти державної політики щодо їх залучення; К. Коскела та П. Беккерс [5] систематизували візові режими відповідно до цілей державної політики. П. Таммпуу, А. Массо та співавтори [6; 7] інтерпретують е-резидентство як інструмент формування транснаціональної цифрової ідентичності та платформної взаємодії держави з нерезидентами. Регуляторні стратегії платформних компаній і пов'язані з ними трудові ризики розглянуто у працях Дж. Малдуна та П. Суна [8].

Інституційний аспект дослідження ґрунтується на положеннях Д. Норта [7], відповідно до яких формальні й неформальні правила визначають структуру економічних стимулів, а також на транзакційному підході О. Вільямсона [10], згідно з яким вибір організаційної форми залежить від рівня транзакційних витрат, специфічності активів і невизначеності. Емпіричну основу аналізу українського цифрового сектору становлять дані НБУ, Міністерства цифрової трансформації України, Єдиного державного реєстру, галузевих асоціацій, Львівського ІТ Кластера, DOU, Опендатабот та аудиторсько-консалтингових компаній: офіційні статистичні та реєстрові дані використано для оцінювання масштабів явища, результати опитувань і комерційних оглядів – для ідентифікації поведінкових тенденцій.

Систематизація наукових праць і прикладних досліджень дала змогу виявити три основні прогалини. По-перше, телеміграція переважно аналізується з позиції країн, які імпортують дистанційну працю, тоді як її фіскальні та інституційні наслідки для країн-постачальників залишаються недостатньо дослідженими. По-друге, у вітчизняній літературі динаміка ФОП, розвиток режиму Дія.City, релокація компаній та е-резидентство здебільшого розглядаються відокремлено, без інтеграції у цілісну систему бізнес-моделей. По-третє, у наявних дослідженнях практично не формалізовано умови, за яких суб'єкт господарювання зберігає український центр прибутку за територіально розподіленою командою. Зазначені прогалини визначають предметне поле та аналітичні межі цієї статті.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення інституційних механізмів адаптації українського бізнесу до цифрової міграції персоналу, розроблення типології відповідних бізнес-моделей та обґрунтування умов стійкості фіскального прикріплення у порівняльному міжнародному контексті. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: ідентифікувати структурні зміни у 2023–2026 рр.; зіставити динаміку кількості ІТ-ФОП, формальної зайнятості та резидентства у Дія.City; уточнити механізм дії фіскальних обмежень щодо операцій із платниками єдиного податку; систематизувати бізнес-моделі адаптації; порівняти напрями трансформації спеціальних режимів у вибраних юрисдикціях. Дослідницька гіпотеза полягає у тому, що скорочення ФОП-моделі відображає не лише зміну масштабів сектору, а й перерозподіл зайнятості між організаційно-правовими формами під впливом інституційних стимулів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методологія дослідження поєднує інституційний і порів-

няльний аналіз, методи описової статистики, типологізації та сценарного моделювання. Період 2023–2026 рр. визначено як часовий інтервал, у межах якого одночасно відбувалися воєнно зумовлена мобільність населення, масштабування правового режиму Дія.City та активізація міжнародної податкової координації. До порівняльної вибірки включено юрисдикції й наднаціональні режими, що застосовують інструменти залучення або утримання цифрової праці, спеціальні правила оподаткування чи механізми е-резидентства та характеризуються достатнім обсягом відкритих даних. Джерельну базу диференційовано за офіційною статистикою, нормативно-правовими актами, реєстровими та галузевими аналітичними матеріалами з описаною методикою. Виявлені розбіжності між джерелами не усереднювалися механічно, а відображалися у вигляді інтервальних оцінок або методологічних застережень. Дослідження має спостережний характер і не передбачає причинної ідентифікації впливу окремих регуляторних чинників.

Для цілей аналізу виокремлено три контури цифрової міграції. *Телеміграційний* контур охоплює ситуацію, за якої фахівець перебуває в Україні, надає послуги іноземному замовнику та виконує податкові зобов'язання в Україні; за інших незмінних умов така конфігурація сприяє збереженню валютних надходжень і національної податкової бази. *Релокаційний* контур характеризує фізичне переміщення фахівця або суб'єкта господарювання зі збереженням чи зміною податкового резидентства, що створює ризик перенесення центру прибутку. *Вхідний* контур передбачає дистанційне використання української юрисдикції іноземним підприємцем без його фізичного переміщення до України. Подальший аналіз зосереджено переважно на релокаційному контурі та переходах між відповідними організаційними конфігураціями, тоді як вхідний контур розглянуто як потенційне джерело імпорту податкової бази.

Перший структурний зсув полягає у стабілізації експорту за одночасного звуження внутрішньої бази платників, що відображено в табл. 1.

Після дворічного скорочення у 2025 р. обсяг експорту комп'ютерних послуг збільшився до 6,66 млрд дол. США. Його географічна структура залишалася висококонцентрованою: за використаними даними, на ринок США

припадало 2,39 млрд дол. США, або 35,9 %, а сукупна частка десяти основних країн становила 80,1 % експорту [18]. Водночас зменшилися частка сектору у ВВП та кількість зареєстрованих ІТ-ФОП. Поєднання зазначених тенденцій свідчить, що відновлення експорту не супроводжувалося пропорційним збільшенням кількості платників податків у відповідній організаційній формі. Разом із тим агрегований характер даних не дає змоги однозначно розмежувати вплив продуктивності праці, зміни цін, валютних чинників і переходу між організаційно-правовими формами. Другий структурний зсув полягає у скороченні масштабів ФОП-моделі, кількісні параметри якого наведено в табл. 2.

За даними використаних джерел, у 2025–2026 рр. зафіксовано найбільше річне скорочення кількості ІТ-ФОП від початку відповідних спостережень. На відміну від очікуваної кризової реакції, воно відбулося не у 2022 р., а в період відносно стабілізації сектору. Одночасно галузева статистика засвідчує створення близько 6,1 тис. нових робочих місць у сфері інформаційних технологій і телекомунікацій [20]. Таке співвідношення показників не підтверджує припущення про пропорційне скорочення сектору та узгоджується з гіпотезою переходу частини зайнятих до трудових договорів, гіг-контрактів або інших корпоративних форм. Водночас агреговані дані не дають можливості відстежити індивідуальні траєкторії суб'єктів, які припинили діяльність як ФОП; відповідно, масштаб прямого інституційного заміщення потребує окремого мікроекономічного дослідження.

Третій структурний зсув полягає у концентрації суб'єктів господарювання та зайнятості у правовому режимі Дія.City. Кількість резидентів Дія.City збільшилася приблизно з 1 400 на початку 2025 р. до понад 4 500 у середині 2026 р., а орієнтовна чисельність охоплених спеціалістів становила близько 169 тис. осіб [18]. За оприлюдненими даними, податкові надходження резидентів перевищили 34,6 млрд грн у 2025 р., тоді як за перше півріччя 2026 р. повідомлялося про надходження у розмірі близько 28 млрд грн [15; 17; 18]. Наведені показники характеризують швидке інституційне масштабування режиму, проте їх пряме зіставлення є методологічно обмеженим унаслідок відмінностей у датах спо-

Таблиця 1

Динаміка експорту комп'ютерних послуг України у 2022–2025 рр.

Показник	2022	2023	2024	2025
Обсяг, млрд дол. США	7,34	6,73	6,45	6,66
Зміна до попереднього року, %	+5,8	–8,5	–4,2	+3,3
Частка у ВВП, %	–	4,43	3,92	–
Частка в експорті послуг, %	–	–	41,9	42,0

Джерело: складено авторами [17; 18]

Таблиця 2

Динаміка кількісних параметрів ФОП-моделі в ІТ-секторі України

Показник	Значення
Скорочення кількості ІТ-ФОП за 2025–2026 рр.	21 %, понад 56 тис. суб'єктів
Нові реєстрації, лютий 2025 – лютий 2026	14,5 тис. (26,7 тис. роком раніше)
Частка ІТ-фахівців у статусі ФОП, грудень 2024	62 %
Частка ІТ-фахівців у статусі ФОП, грудень 2025	53 %
Медіанна тривалість діяльності ІТ-ФОП	3 роки 11 місяців

Джерело: складено авторами [17; 18]

стереження, складі платників і методиках розрахунку. З огляду на це у дослідженні використано інтервальні, а не виключно точкові оцінки кількості резидентів.

Однотимчасне скорочення кількості ІТ-ФОП і розширення охоплення режимом Дія.City потребує аналізу нормативно зумовлених економічних стимулів. Податковим кодексом України встановлено 20-відсотковий поріг операцій резидентів Дія.City з платниками єдиного податку. Для резидентів, які застосовують особливі умови оподаткування, сума перевищення включається до об'єкта оподаткування; для резидентів на загальній системі з річним доходом понад 40 млн грн передбачено коригування фінансового результату на суму такого перевищення [18]. Отже, зазначений поріг реалізується через різні податкові механізми залежно від режиму оподаткування резидента, а не виключно щодо платників податку на особливих умовах. Це підвищує граничні витрати масштабної співпраці з ФОП та формує економічний стимул до використання гіг-контрактів або трудових договорів. Водночас наявність нормативного стимулу не є достатньою умовою встановлення причинного зв'язку, оскільки вибір форми зайнятості також залежить від кадрової політики, вимог замовників, механізмів бронювання, комплаєнс-процедур і міжнародної корпоративної структури. З урахуванням зазначеного запропоновано типологізацію бізнес-моделей адаптації, наведену в табл. 3.

З позиції державної економічної політики пріоритетною є конфігурація, за якої розширюється застосування моделей M1 і M5, модель M2 не трансформується у M3, а ймовірність переходу до M4 мінімізується. Найменш статистично спостережуваним є перехід M2 → M3, оскільки він може не супроводжуватися формальною релокацією персоналу та проявлятися переважно у перерозподілі функцій, ризиків, прав інтелектуальної власності й результатів трансфертного ціноутворення всередині корпоративної групи. За таких умов українська юридична особа поступово може трансформуватися з центру прибутку на центр витрат, тоді як показники зайнятості та експорту протягом певного періоду не відображатимуть повного обсягу фіскальних наслідків.

Збереження українського фіскального прикріплення є економічно раціональним за умови, що очікувані щорічні витрати переміщення та функціонування в альтернативній юрисдикції перевищують очікувані витрати підтримання української конфігурації з урахуванням ризикової премії. У спрощеному вигляді відповідне управлінське рішення може бути подано такою аналітичною умовою:

$$(tF - tUA) \cdot R + (Cадм.F - Cадм.UA) + Cперех/T > Cризик \quad (1)$$

де R – річний валовий дохід; tUA і tF – ефективні ставки оподаткування в Україні та альтернативній юрисдикції відповідно; $Cадм.UA$ і $Cадм.F$ – річні адміністративні та комплаєнс-витрати; $Cперех$ – одноразові витрати переходу; T – період їх амортизації; $Cризик$ – річний грошовий еквівалент сукупної ризикової премії, пов'язаної з веденням діяльності в Україні. Усі компоненти мають бути приведені до єдиного часового періоду та виражені в одній валюті. Запропонована формула є аналітичною моделлю часткової рівноваги для зіставлення економічних стимулів, а не результатом економетричного оцінювання.

Стійкість моделі зберігається доти, доки сума податкового диференціалу, різниці адміністративних витрат та амортизованих витрат переходу перевищує ризикову премію. Податкові параметри Дія.City, зокрема знижена ставка податку на доходи фізичних осіб, нарахування єдиного соціального внеску з мінімальної заробітної плати та можливість застосування 9-відсоткового податку на особливих умовах, формують істотну складову переваг української юрисдикції [18]. Водночас різниця адміністративних витрат може набувати як додатного, так і від'ємного значення залежно від масштабу суб'єкта господарювання, вимог щодо економічної субстанції та витрат міжнародного комплаєнсу. Витрати переходу зменшуються в міру стандартизації релокаційних процедур і накопичення досвіду діяльності в інших юрисдикціях, а ризикова премія охоплює безпекові, кадрові, інфраструктурні та регуляторні ризики, включаючи невизначеність щодо мобілізації та бронювання ключового персоналу.

Отже, податковий диференціал є одним із ключових і безпосередньо спостережуваних чинників збере-

Таблиця 3

Типологія бізнес-моделей адаптації українського бізнесу до цифрової міграції

Модель	Організаційно-правова конфігурація	Очікуваний фіскальний ефект для України	Емпіричний індикатор
M1. Фіскальне утримання	резидент Дія.City, переважно український операційний і податковий контур	переважне збереження корпоративної та трудової податкової бази	понад 4 500 резидентів, близько 169 тис. спеціалістів
M2. Розподілена присутність	українська юридична особа та іноземний офіс або представництво	корпоративна база переважно збережена; частина споживчих і трудових податків може переміщуватися	54 % опитаних компаній мають офіси за кордоном
M3. Дзеркальна корпоративна структура	іноземна материнська компанія та українська підрядна або сервісна особа	часткове розщеплення бази; прибуток та інтелектуальна власність можуть обліковуватися за кордоном	реєстрація українцями ІТ-компаній у Польщі
M4. Повна релокація	іноземна юридична особа; українські фахівці працюють як працівники або підрядники	істотна втрата корпоративної бази; частина зайнятості може зберігатися	6 % опитаних компаній розглядають закриття офісів в Україні
M5. Вхідна цифрова присутність	іноземний підприємець дистанційно використовує українську юрисдикцію	потенційний імпорт податкової бази без фізичної імміграції	uResidency: понад 300 заявників; приймання нових заяв призупинено

Джерело: розроблено авторами за [9, 18, 19]

ження фіскального прикріплення, однак наявна інформаційна база не дає підстав розглядати його як єдиний детермінант відповідного рішення. Стійкість моделі має умовний характер і визначається співвідношенням усіх компонентів запропонованої аналітичної умови. Її емпірична верифікація потребує мікроданих на рівні суб'єктів господарювання щодо ефективного податкового навантаження, адміністративних витрат, структури власності та фактичної вартості релокації.

Порівняльний аналіз України та інших юрисдикцій здійснено не з метою формування універсального рейтингу податкової привабливості, а для визначення основних напрямів інституційно-регуляторних змін. Розглянуті режими відрізняються за податковою базою, колом бенефіціарів і вимогами до економічної субстанції, а наведені на рис. 1 номінальні ставки мають орієнтовний характер. Коректне міждержавне зіставлення потребувало б розрахунку ефективного податкового навантаження для стандартизованих профілів суб'єктів господарювання та працівників.

Таким чином, Україна належить до групи юрисдикцій із порівняно низькими номінальними ставками оподаткування цифрової зайнятості поряд із Грузією та Молдовою, однак такий результат не свідчить про безумовну перевагу українського режиму, оскільки не враховує воєнну ризикову премію, соціальні внески, правила контрольованих іноземних компаній, вимоги до економічної субстанції, витрати комплаєнсу та умови доступу до ринків. Відтак для оцінювання інституційної стійкості визначальним є не лише рівень номінальної ставки, а й спрямованість змін регуляторного середовища, узагальнена в табл. 4.

Результати порівняльного аналізу не підтверджують існування єдиного глобального напрямку трансформації спеціальних режимів, однак дають змогу виокремити три взаємопов'язані тенденції: звуження кола бенефіціарів окремих податкових пільг, посилення вимог до економічної субстанції та розширення податкової про-

зорості. У Португалії та Польщі посилено адресність окремих режимів, тоді як інструменти ОЕСР і ЄС підвищують рівень координації та звітності, хоча їх вплив на малий цифровий бізнес є неоднорідним [9–13], а Україна у цей період розширювала сферу застосування Дія.City [17]. Така відмінність не означає неминучого згорання українського режиму, але зумовлює необхідність попередньої оцінки його сумісності з майбутньою податковою гармонізацією, правилами державної допомоги та вимогами до економічної субстанції.

Відповідно до запропонованої типології Україну доцільно розглядати як країну-постачальника телеміграційних послуг із гібридною інституційною інфраструктурою. Специфіка української моделі полягає у поєднанні експортної орієнтації зі спеціальним правовим режимом Дія.City, гіг-контрактами, програмою е-резидентства та окремим регулюванням доходів, отриманих через цифрові платформи. Окремі елементи української моделі мають міжнародні аналоги: концепція е-резидентства спирається на естонський досвід [6; 7], пільгові ставки для цифрового сектору наближені до практик окремих країн регіону, а платформна звітність відтворює підходи Модельних правил ОЕСР і Директиви DAC7 [9; 12]. Водночас українська конфігурація відрізняється поєднанням пільгового оподаткування, спеціальної договірної форми гіг-контракту та 20-відсоткового порогу операцій із платниками єдиного податку. У межах проведеного порівняння повного аналога такого поєднання не виявлено, що свідчить про його інституційну специфічність, але не дає підстав стверджувати абсолютну унікальність української моделі у світовій практиці.

Вхідний контур цифрової міграції в Україні наразі характеризується обмеженим масштабом, так Програма uResidency залучила понад 300 заявників, після чого приймання нових заяв було призупинено [18]. Естонська програма е-резидентства у 2025 р. забезпечила значні бюджетні надходження [14]; проте пряме

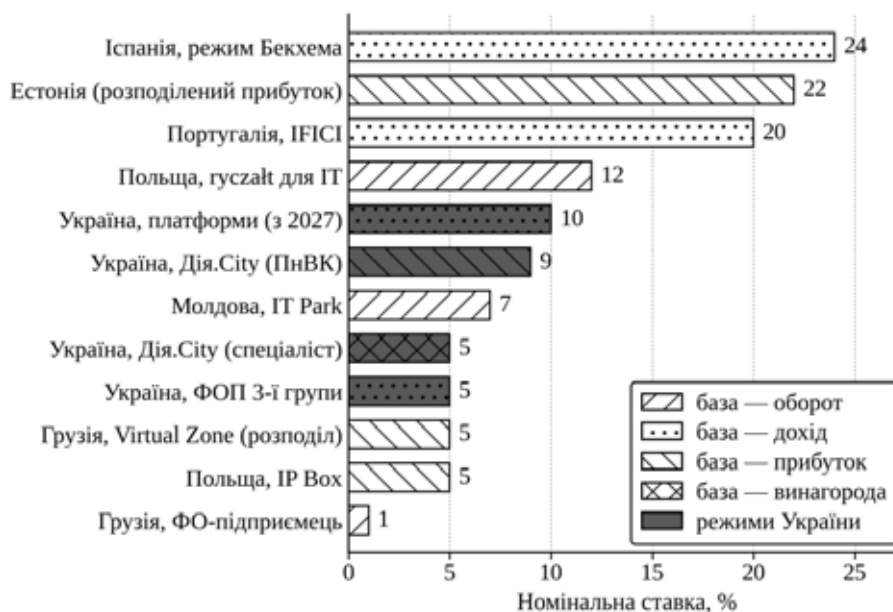

Рис. 1. Номінальні ставки оподаткування цифрової зайнятості за юрисдикціями та типом податкової бази у 2026 р.

Джерело: побудовано авторами [11; 14; 15]

Таблиця 4

Напрями трансформації режимів оподаткування цифрової зайнятості у 2024–2026 рр.

Юрисдикція	Режим	Основні зміни у 2024–2026 рр.	Напрямок регуляторної трансформації
ОЕСР / ЄС	Pillar Two, МПК-2025, DAC7	розширено мінімальні стандарти, правила постійного представництва та платформну звітність [11–12]	посилення міжнародної координації
Португалія	NHR → IFICI	режим NHR припинено для нових учасників; IFICI має вужче коло бенефіціарів	звуження сфери дії пільги
Польща	IP Box, ryczałt	посилено умови застосування пільг для одноосібної інноваційної діяльності	посилення вимог до застосування
Молдова	Moldova IT Park	законодавчі гарантії режиму зберігаються; довгострокова сумісність з інтеграційними зобов'язаннями потребує оцінки	збереження режиму за умов регуляторної невизначеності
Грузія	Virtual Zone, малий бізнес	зростає значення економічної субстанції та належного документування	посилення податкового адміністрування
Естонія	розподілений прибуток, e-Residency	зберігається масштабна цифрова екосистема; параметри корпоративного оподаткування коригуються	адаптація параметрів режиму
Іспанія	режим Бекхема, віза номада	режим поширено на окремі категорії дистанційних працівників із визначеними обмеженнями	селективне розширення
Україна	Дія.City, платформна звітність	розширено перелік видів діяльності Дія.City; прийнято проєкт правил щодо платформних доходів	розширення сфери дії та формалізація

Джерело: складено авторами за [11; 13; 14; 15; 17]

зіставлення результатів двох програм є методологічно обмеженим через відмінності у тривалості функціонування, географії учасників, розвитку сервісної екосистеми та методиці обліку доходів.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що скорочення кількості ІТ-ФОП у 2025–2026 рр. не є достатнім доказом пропорційного скорочення цифрового сектору України. Цей процес відбувався одночасно зі зростанням формальної зайнятості та масштабуванням правового режиму Дія.City, що узгоджується з гіпотезою інституційного заміщення організаційних форм. Водночас агреговані дані не підтверджують прямого переходу кожного суб'єкта, який припинив діяльність як ФОП, до гіг-контракту або трудового договору. Уточнено нормативний механізм 20-відсоткового порогу операцій із платниками єдиного податку: його застосування здійснюється через різні податкові конструкції для резидентів Дія.City, які перебувають на особливих та загальних умовах оподаткування, і формує економічний стимул до зміни моделі договірних відносин.

Найбільш стійкою у поточних інституційних умовах визначено модель розподіленої присутності зі збереженням українського фіскального прикріплення. Запропонована аналітична умова стійкості відображає залежність управлінського рішення суб'єкта господарювання від податкового диференціалу, адміністративних витрат, вартості переходу та ризикової премії. Податкові стимули становлять важливий, проте не єдиний компонент інституційної рівноваги; отже, довгострокова стійкість режиму потребує не лише збере-

ження сприятливих ставок, а й системного зниження безпекових, кадрових, інфраструктурних і комплаєнс-ризиків.

Порівняльний аналіз вибраних юрисдикцій засвідчив неоднорідність міжнародних траєкторій регулювання та водночас виявив тенденції до підвищення адресності податкових стимулів, посилення вимог до економічної субстанції й розширення податкової прозорості. У 2025–2026 рр. Україна розширювала сферу застосування Дія.City, що відрізняє її поточну політику від частини розглянутих юрисдикцій, однак не свідчить про автоматичну несумісність режиму з правом ЄС. Обмежений масштаб uResidency вказує на нерелізований потенціал вхідної цифрової міграції, тоді як запровадження правил щодо платформних доходів характеризує посилення податкової звітності, яке необхідно аналітично відмежовувати від трудового регулювання платформної зайнятості.

Перспективними напрямками подальших досліджень є розроблення теоретичної моделі телеміграції з позиції країни-постачальника; формування панельної бази даних на рівні суб'єктів господарювання та спеціалістів; економетричне оцінювання переходів між статусом ФОП, гіг-контрактами та трудовими договорами; аналіз переміщення центрів прибутку на основі даних трансфертного ціноутворення; параметризація запропонованої умови стійкості; моделювання впливу глобального мінімального податку, правил державної допомоги та європейської податкової координації на спеціальні галузеві режими держав – кандидатів на вступ до Європейського Союзу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Baldwin R. The Globotics Upheaval: Globalization, Robotics, and the Future of Work. New York : Oxford University Press, 2019. 304 p.
2. Baldwin R., Forslid R. Globotics and development: When manufacturing is jobless and services are tradeable. *World Trade Review*. 2023. Vol. 22, No. 3–4. P. 302–311.
3. Bednorz J. Working from anywhere? Work from here! Approaches to attract digital nomads. *Annals of Tourism Research*. 2024. Vol. 105. Article 103715. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.annals.2023.103715>
4. Koskela K., Beckers P. Typologizing digital nomad visas: Comparing policy rationales from tourism to wealth accumulation to immigration. *Journal of Comparative Policy Analysis*. 2024. Vol. 26, No. 5. P. 407–425. DOI: <https://doi.org/10.1080/13876988.2024.2343696>

5. Tamppuu P., Masso A., Ibrahim M., Abaku T. Estonian e-residency and conceptions of platform-based state-individual relationship. *Trames*. 2022. Vol. 26, No. 1. P. 3–21. DOI: <https://doi.org/10.3176/tr.2022.1.01>
6. Muldoon J., Sun P. The global gig economy: How transport platform companies adapt to regulatory challenges. *Industrial Law Journal*. 2024. Vol. 53, No. 3. P. 481–504. DOI: <https://doi.org/10.1093/indlaw/dwae010>
7. North D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 152 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>
8. Williamson O. E. The Economic Institutions of Capitalism. New York : Free Press, 1985. 450 p.
9. The 2025 Update to the OECD Model Tax Convention on Income and on Capital / OECD. Paris : OECD Publishing, 2025.
10. Directive (EU) 2024/2831 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2024 on improving working conditions in platform work. *Official Journal of the European Union*. 2024. L, 11.11.2024.
11. E-residents generated a record €125 million state revenue in 2025 / e-Residency Estonia. 2026. URL: <https://www.e-resident.gov.ee/blog/posts/e-residents-generated-record-state-revenue-2025/>
12. Moldova IT Park: results 2024 / Moldova Innovation Technology Park. Chişinău, 2025. URL: <https://mitp.md>
13. Sustaining growth and stability amid headwinds : OECD Economic Surveys: Philippines 2026 / OECD. Paris : OECD Publishing, 2026.
14. Експорт комп'ютерних послуг: дані платіжного балансу / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>
15. Куди український ІТ-сектор експортував найбільше у 2025 році : аналітика Львівського ІТ Кластера. DOU. 2026. URL: <https://dou.ua/lenta/news/it-export-grows-in-2025/>
16. Кількість ІТ-ФОПів в Україні скоротилася на 21 % у 2025–2026 роках : аналітика DOU. 2026. URL: <https://vctr.media/ua/v-ukrayini-zakrylysya-ponad-56-000-it-fopiv-za-rik-analytika-dou-331173/>
17. 28 млрд грн податків: ІТ-сектор показав зростання на 75 % : дані Міністерства цифрової трансформації України. Дзеркало тижня. 2026. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/28-mlrd-hrn-podatkov-it-sektor-pokazav-zrostannja-na-75.html>
18. Е-резидентство (uResidency): умови та статус програми / Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua>
19. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

REFERENCES

1. Baldwin R. (2019) The Globotics Upheaval: Globalization, Robotics, and the Future of Work. New York: Oxford University Press, 304 p.
2. Baldwin R., Forslid R. (2023) Globotics and development: When manufacturing is jobless and services are tradeable. *World Trade Review*, vol. 22, no. 3–4, pp. 302–311.
3. Bednorz J. (2024) Working from anywhere? Work from here! Approaches to attract digital nomads. *Annals of Tourism Research*, vol. 105, article 103715. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.annals.2023.103715>
4. Koskela K., Beckers P. (2024) Typologizing digital nomad visas: Comparing policy rationales from tourism to wealth accumulation to immigration. *Journal of Comparative Policy Analysis*, vol. 26, no. 5, pp. 407–425. DOI: <https://doi.org/10.1080/13876988.2024.2343696>
5. Tamppuu P., Masso A., Ibrahim M., Abaku T. (2022) Estonian e-residency and conceptions of platform-based state-individual relationship. *Trames*, vol. 26, no. 1, pp. 3–21. DOI: [10.3176/tr.2022.1.01](https://doi.org/10.3176/tr.2022.1.01)
6. Muldoon J., Sun P. (2024) The global gig economy: How transport platform companies adapt to regulatory challenges. *Industrial Law Journal*, vol. 53, no. 3, pp. 481–504. DOI: <https://doi.org/10.1093/indlaw/dwae010>
7. North D. C. (1990) Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press, 152 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>
8. Williamson O. E. (1985) The Economic Institutions of Capitalism. New York: Free Press, 450 p.
9. OECD (2025) The 2025 Update to the OECD Model Tax Convention on Income and on Capital. Paris: OECD Publishing.
10. European Parliament and Council (2024) Directive (EU) 2024/2831 on improving working conditions in platform work. *Official Journal of the European Union*, L, 11.11.2024.
11. e-Residency Estonia (2026) E-residents generated a record €125 million state revenue in 2025. Available at: <https://www.e-resident.gov.ee/blog/posts/e-residents-generated-record-state-revenue-2025/>
12. Moldova Innovation Technology Park (2025) Moldova IT Park: results 2024. Chişinău. Available at: <https://mitp.md>
13. OECD (2026) Sustaining growth and stability amid headwinds: OECD Economic Surveys: Philippines 2026. Paris: OECD Publishing.
14. National Bank of Ukraine (2026) Експорт комп'ютерних послуг: дані платіжного балансу [Export of computer services: balance of payments data]. Available at: <https://bank.gov.ua> (in Ukrainian)
15. DOU (2026) Куди український ІТ-сектор експортував найбільше у 2025 році [Where the Ukrainian IT sector exported most in 2025]. Available at: <https://dou.ua/lenta/news/it-export-grows-in-2025/> (in Ukrainian)
16. Vctr Media (2026) Кількість ІТ-ФОПів в Україні скоротилася на 21 % у 2025–2026 роках [The number of IT sole proprietors in Ukraine fell by 21 % in 2025–2026]. Available at: <https://vctr.media/ua/v-ukrayini-zakrylysya-ponad-56-000-it-fopiv-za-rik-analytika-dou-331173/> (in Ukrainian)
17. DOU (2026) Кількість компаній та працівників у режимі Діа.Сіті зросла вдвічі у 2025 році [The number of companies and employees in the Diia.City regime doubled in 2025]. Available at: <https://dou.ua/lenta/news/companies-and-residents-in-diia-city/> (in Ukrainian)
18. Ministry of Economy of Ukraine (2026) Е-резидентство (uResidency): умови та статус програми [E-residency (uResidency): conditions and programme status]. Available at: <https://me.gov.ua> (in Ukrainian)
19. Verkhovna Rada of Ukraine (2010) Податковий кодекс України: Закон України No. 2755-VI [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine No. 2755-VI]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 17.08.2026

Дата прийняття статті до публікації: 15.09.2026

Дата публікації статті: 02.10.2026